

Дискурсивний потенціал фразеологізмів англійської мови
з структурно-семантичними трансформаціями

Використання фразеологізмів в англomовному художньому тексті часто супроводжується трансформаціями їх семантики та структури, що детерміновано дискурсивними чинниками. Вивчення видів трансформацій фразеологічних одиниць (далі ФО) у художньому дискурсі та різноманітних дискурсивних явищ, до яких призводять названі трансформації, показує, що висловлення з трансформованими ФО виступають як текстовий засіб досягнення бажаного перлокутивного ефекту. Цей перлокутивний ефект здійснюється завдяки залученню мовцем певних мовленнєвих тактик [2, 15], лінгвістичним виразником яких є трансформація ФО.

Однією з найцікавіших комунікативних тактик, що може створюватися шляхом фразеологічних трансформацій, є *тактика створення додаткових нюансів смислу*. Нюанси смислу – це конотативні елементи у складі змістовної сутності [3, 236], але, реалізуючись тільки в дискурсі, вони не можуть бути співвіднесені з конотативним компонентом значення будь-якої окремої мовної одиниці. Тому смисловий нюанс у художньому дискурсі досягається шляхом трансформації не однієї ФО, а цілої низки ФО, об'єднаних загальним додатковим смислом, який не може бути сприйнятий в процесі розуміння тільки однієї ФО з структурно-семантичною модифікацією. Кожний випадок використання ФО-трансформу виступає як певний смисловий сигнал, і вся сукупність таких сигналів розгортає в дискурсі додатковий нюанс смислу. Загальна впливова сила тактики створення нюансу смислу дозволяє розглядати ефект нюанса смислу як своєрідну перлокуцію, співвіднесену з низкою ФО-сигналів, як специфічну іллокуцію, реалізовану комплексом мовленнєвих одиниць зі спільною граматичною структурою. Граматична спільність при трансформуванні ФО вбачається саме у факторах їх трансформації – зміни

граматичної і семантичної форми. Тобто релевантність повторюваної граматичної структури уявляється особливо цікавою, тому що йдеться про повторюваність не тільки конкретної мовленнєвої одиниці, а про більш типізовані випадки частого використання певних структурованих форм. Такий підхід дозволяє досліджувати актуалізацію певних структур на великих фрагментах тексту, а також в мегахконтексті.

Розглянемо використання трансформації ФО з метою створення додаткових нюансів смислу в тексті оповідання Ф.С.Фітцджеральда. Для заголовку цього оповідання “Head and Shoulders” автор вибрав базовий ФО зі значенням ‘набагато вище когось/чогось’ [1: 368]. В оповіданні іронічно змальовується історія молодого подружжя. Чоловік, Хорас, одружився у дуже ранньому віці, покинувши через шлюб навчання в престижному Принстоні, до якого він вступив у 16 років як геніально обдарований підліток. Юний студент дуже багато читав і навчався, зовсім не брав участі в розвагах і спілкувався тільки з кріслом у своїй кімнаті. Марсія була до шлюбу танцівницею в кабаре, яку найняли однокурсники геніального студента, щоб вона трохи розважила його. Після шлюбу необхідність заробляти на життя заставляє Хораса стати виконавцем акробатичних трюків, в яких найбільшої напруги зазнавали плечі. Марсія ж несподівано здобуває популярність як авторка жіночих романів, тобто у змісті тексту відбувається зміна гендерних сімейних ролей, які називаються символічно: чоловік (*head*) відходить на другий план, особливо в інтелектуальному розумінні, й набуває символічної ролі фізичної сили (*shoulders*), тоді як жінка, традиційно другорядна, набуває значення інтелектуальної сили (*head*). Розглянемо текстові фрагменти даного оповідання:

(1) “*We’ll call ourselves Head and shoulders, dear,” she [Marcia] said softly, and the shoulders’ll have to keep shaking a little longer until the old head gets started*” [Head and Shoulders, 326].

(2) [Horace] “*You’ll stay right here. Let’s see now – there’ll be doctor’s bills and a nurse, besides the maid. We’ve got to have some more money.*”

“Well,” said Marcia wearily, “I don’t know where it’s coming from. It’s up to the old head now. Shoulders is out of business” [Head and Shoulders, 329].

(3) Horace’s eyes caught a passage lower down; he became suddenly aghast – read on hurriedly:

“Marcia’s Tarbox’s connection with the stage is not only as a spectator but as the wife of a performer. She was married last year to Horace Tarbox, who every evening delights the children at the Hippodrome with his wondrous flying ring performance. It is said that the young couple have dubbed themselves Head and Shoulders, referring doubtless to the fact that Mrs. Tarbox supplies the literary and mental qualities, while the supple and agile shoulders of her husband contribute their share to the family fortunes” [Head and Shoulders, 334].

Фразеологічне значення заголовка тут імпліцитно зберігається, тому що в усіх наведених фрагментах йдеться про приховане лідерство в сім’ї. У мегаконтексті даного оповідання реалізовано явище мовної гри, яке і створює сатиричний нюанс смислу: обивательська громадська думка заперечує наявність інтелектуальних здібностей у чоловіка, який був геніально обдарований з дитинства, чий унікальний талант виявився суспільно незатребуваним. Отже, авторське використання ФО та її компонентів призводять до їх серйозного контекстуального переосмислення та роблять висловлення з ними сигналами важливих нюансів смислу. Тут додатковий нюанс смислу можна сформулювати таким чином: *суспільство не завжди може використати унікальні здібності особистості.*

Кожний факт художнього дискурсу має цікаві нюанси смислу, проте у всіх випадках актуалізації ФО-трансформів прослідковується спільна прагматична суть зазначеної тактики: нюанс смислу будується за участю всіх випадків трансформації ФО у даному дискурсі.

Зроблені спостереження свідчать про комунікативні потенції висловлень з ФО-трансформами та значний дискурсивний потенціал досліджуваних одиниць.

Література

1. Англо-русский фразеологический словарь (АРФС) Сост. Кунин А.В. – М.: Русский язык, 1983. – 944 с.
2. Кузнєцова Г.В. Структурно-семантична варіативність фразеологічних одиниць в англомовному художньому дискурсі: когнітивний та прагматичний аспекти: Автореф. дис. ... канд.. філол.. наук / Донецький нац. ун-т. – Донецьк, 2008. – 23с.
3. Телия В.Н. Типы языковых значений: Связанное значение слова в языке / Ин-т языкозн. АН СССР. – М.: Наука, 1981. – 269 с.

Довідка про автора

П.І.Б.: Кузнєцова Ганна Валеріївна.

Місце роботи: Житомирський державний університет ім. Івана Франка,
Навчально-науковий інститут іноземної філології, кафедра іноземних мов.

Посада: викладач.

Науковий ступінь: кандидат філологічних наук зі спеціальності германські мови.

Дом. адреса: Житомир, 10001, пров. Вацківський , 9, кв. 164.

Телефон: (0412) 362292, моб. (095) 2700511.

ЗАЯВКА НА УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ

відіслати до 15 вересня 2009 р.

Прізвище Кузнєцова

Ім'я Ганна

По батькові Валеріївна

Організація Житомирський державний університет ім. Івана Франка

Посада викладач

Вчене звання

Науковий ступінь кандидат філологічних наук

Адреса (з індексом, служб.) Житомир, 10008, вул. Велика Бердичівська, 40.

Адреса (з індексом, дом.) Житомир, 10001, пров. Вацківський, 9, кв. 164.

Телефон служб.

Телефон дом. (0412) 362292

E-mail akuznyetsova@ukr.net

Тема доповіді Дискурсивний потенціал фразеологізмів англійської мови
з структурно-семантичними трансформаціями

Планую: (НЕОБХІДНЕ ПІДКРЕСЛИТИ)

- виступити з доповіддю (10-15 хв.)

- тільки друк тез

на секції: (НЕОБХІДНО ВКАЗАТИ СЕКЦІЮ)

- дата приїзду _____

- дата від'їзду _____

13.09.09

Дата

Підпис